

6. ఒక రాజకీయ కథ

నేను చేసిన తప్పేమిటో అర్థం కావటం లేదు. జరిగినదానిలో ఏ కొంచెం పొరపాటున్నా దానిని ఆపటం, మరింకో విధంగా మార్చటం నా చేతుల్లో ఉన్నా నాకింత కోపం రాదని చెప్పగలను.

ఇలాంటి కష్టమే నా భర్తకు వస్తే ఆయనకెంత సహకరించాను. ఎంత ఓదార్చాను. ఎలా గుండెల్లో దాచుకున్నాను. ఆ రోజు సాయంత్రం నాకింకా గుర్తుంది. మామూలు గుర్తుకాదు. కళ్ళకు కట్టినట్టు ఉంది.

మా పెళ్ళి జరిగి ఆప్పటికి సంవత్సరమయింది. ఆ సంవత్సర కాలంలోని నా జీవితాన్ని పరామర్శించుకుంటూ ఆయన చొక్కాలకు గుండీలు కుడుతున్నాను.

ఆయన పేరు మొదటిసారిగా మా పెదనాన్న నోటిమీదుగా విన్నాను. మా పెదనాన్నే నాకి సంబంధం తెచ్చారు. మధుసూదనరావనే పేరు ఎంతో అందంగా, మధురంగా, పవిత్రంగా, మనసుకెంతో ఉల్లాసంగా వినిపించింది. పదే పదే ఆ పేరు నా మనసులో ప్రతిధ్వనించింది. నేనిన్నాళ్ళూ ఎదురు చూసిన నా జీవిత సాఫల్యం ఈ పేరులోనే ఉందని నాకనిపించింది. మూడేళ్ళుగా ఏ పేరు నా పేరుకి జత కలుస్తుందా అని నిరీక్షిస్తున్నానేమో, నా నిరీక్షణ ఫలించిందని సంబరపడ్డాను. ఆ క్షణం నుంచీ నేను పుట్టి పెరిగిన ఇంటిని పరాయి ఇల్లుగా భావించాను. మరో నెలలో నేను మా ఇంటికి వెళ్ళిపోతానని నిశ్చింతగా నిట్టూర్చాను. అది హఠాత్తుగా అనుకున్న

మాట కూడా కాదు. అప్పటికి మూడేళ్ళుగా మా అమ్మ ఇంటిలో నేనే చిన్న మార్పు చేసినా అది తనకు నచ్చకపోతే “మీ ఇంటిలో నువ్వలా చేద్దువుగానిలే, ఈ ఇంట్లో ఇలా జరిగిపోనీ” అంటుండేది. నా ఇష్టం వచ్చినట్లు ఆమర్చుకోటానికి నాకో ఇల్లు వేరుగా ఉంటుందని క్రమంగా అర్థమై ఆ ఇంటి కోసం ఎదురు చూడసాగాను. చివరికి ఆ ఇల్లు హైదరాబాదులోనని తెలిశాక నా ఆనందం ఏమని చెప్పను. హైదరాబాదు, మధుసూదన్ - ఈ రెండు పేర్లు మనసులో మెదిలినప్పుడల్లా నా పెదవుల మీదికి చిరునవ్వు ఎలా పాకేదో మా చెల్లి ఎగతాళిచేస్తూ చెప్పేది. అది విని నా కుఖం సిగ్గుతో ఎరుపెక్కేది.

మధుసూదన్ కి యాభై వేలు కట్టం ఇవ్వటానికి మా వాళ్ళు ఒప్పుకున్నారు ఆ సంగతి నా స్నేహితురాళ్ళందరితో చెప్పుకున్నాను. బి.ఎ. పరీక్షలు రాసి వెళ్ళి కోసం ఎదురుచూస్తున్న నా స్నేహితుల మధ్య ఎప్పుడూ పెళ్ళి కలుగలే దొర్లేవి. అందరిలో నాకే ముందు సంబంధం కుదిరిందేమో, నాకు కాస్త గర్వంగా ఉండేది. కట్టం సంగతి విని నా స్నేహితురాళ్ళలో కొందరు “అమ్మో అంతా!” అన్నారు. మరికొందరు చాకలో మంచి మొగుడ్ని కొట్టేశావన్నారు. ఒకమ్మాయి మాత్రం కట్టం ఎందుకంటూ వితండ వాదం చేసింది. పెళ్ళి చేసుకుని నేనతనికి సుఖాన్ని స్తానట. చాకిరీ చేస్తానట. పిల్లల్ని కంటానట. వాళ్ళకు మళ్ళీ అరవ చాకిరీ చేస్తానట. ఇన్ని సనులు చెయ్యాలి నీకు, ఇన్ని బాధ్యతలు నెత్తినేసుకుంటున్న నీకు అతను కట్టం ఇస్తే అర్థమందిగానీ, నువ్వెందుకివ్వాలి కట్టం అని వితండవాదం మొదలు పెట్టింది. అసలు పెళ్ళి విషయాన్ని, నాకతనితో ఏర్పడబోయే పవిత్ర బంధాన్ని అంత మొరటుగా అర్థం చేసుకుంటున్న ఆ పిల్లను చూస్తే నాకు ఒళ్ళు మండిపోయింది. “నేను మాత్రం సుఖపడనా, చాకిరి నాకోసం కూడా కాదా? పిల్లలు పుడితే వాళ్ళు నా పిల్లలు కాదా” అని అడిగాను ఆమె వక్ర దృష్టి ఎంత దూరం పోతుందో తెలుసుకుందామని. “అలా అయితే మరి యాభై వేలెందుకు ఇద్దరూ సుఖపడటానికి” అంది లా పాయింటు లాగుతున్న దానిలా. ఇలాంటి కుతర్కం చేసేవాళ్ళకేం చెయ్యాం, చెబితే మాత్రం వాళ్ళ తలకెక్కుతుందా అనుకుంటూ “అది ఆచారం - నామా మా వాళ్ళకూ లేని అభ్యంతరం తెనీందుకు” అన్నాను. ఆ పిల్ల “ఎందుకో పెళ్ళయ్యాక నీకే తెలుస్తుందిలే” అని వెళ్ళి పోయింది.

కానీ, పెళ్ళయ్యాక నాకేం తెలియలేదు. పెళ్ళి సలక్షణంగా జరిగిపోయింది. పెళ్ళిపేటల మీద ఆయనను మొదటిసారిగా చూసిన మమరక్షణాన్ని నేనెప్పటికీ మరచిపోలేను. ఆయన పోటోలో కంటే అందంగా ఉన్నారు. అయినా, ఆయన పేరు, ఆయనతోడి నా జీవితం అంతా మమరమేనని నాకు నమ్మకంగా అనిపించింది. పెళ్ళిలో ప్రతి పనీ ఎంతో పవిత్రంగా - త్రికరణశుద్ధిగా అంటారే అలా చేశాను. మాంగల్యాన్ని ఎంతో భక్తిగా కళ్ళకద్దుకుని నా గుండెల్లో దాచుకున్నాను. నా జీవితానికి పట్టిన మహా అపృష్టం, నాకు లభించిన అపురూప వరం ఆ మాంగల్యమే ననుకున్నాను. ఆయన జీవిత సహచరిగా కష్టసుఖాలలో భాగం పంచుకోవాలని ఎంత చిత్తశుద్ధితో అనుకున్నానంటే తర్వాతి రోజుల్లో ఏ కొంచెం బాధకలిగినా పెళ్ళిరోజు నేను తీసుకున్న నిర్ణయం గుర్తు తెచ్చుకుని, ఆ కష్టాన్ని దిగమింగి సంకోషంతో ఆయనకు సహకరించేదాన్ని. భార్యభర్తల అనురాగాన్ని గురించి, భర్త యెడల భార్య పావించాల్సిన ధర్మాల్ని గురించి నాకప్పటికే చాలా తెలుసు. “ప్రేమ నిండిన ఇల్లే నవ స్వర్గముగా విలసిల్లు” అనీ, “మల్లెతీగ వంటిదీ మగువ జీవితం. చల్లని పందిరి ఉంటే అల్లుకుపోయేను” అని చిన్నప్పటినుంచీ పాడు కుంటూనే ఉండేదాన్ని. అలాంటి విషయాలతో నిండిన పాటలూ, కథలూ, నవలలూ నాకెంతో ఇష్టం. స్త్రీల జీవిత పరమార్థాన్ని ఎంత బాగా చెప్పుతున్నారని పులికించి పోయేదాన్ని. నేను కూడా మమసూదన్ ని లతలా అల్లుకుపోయి నిశ్చింతగా, భద్రంగా బతుకుతున్నాననే తృప్తికంటే కావలసిందేముంది?

అయితే, ఇదంతా చాలా తేలికగా, సునాయాసంగా జరిగిపోలేదు. పెళ్ళి రోజున ఉన్న పవిత్ర భావాన్ని నిలబెట్టుకోవడానికి నేను చాలా యుద్ధం చేశాను. ఆయన అలవాట్లు నా అలవాట్లకు పూర్తిగా భిన్నం. ఆయనకు శుభ్రత తక్కువ, తన సరిసరాలన్నీ గందరగోళంగా, చెత్తతో ఉంచుకోవటం అలవాటు. నా శుభ్రత ఆయనకు విసుగ్గా వుండేది. ఆరు నెలల్లో నేనూ ఆయనలా తయారవటానికి చాలా ప్రయత్నం చేశాను. మా పక్కంటావిడకు నాలా శుభ్రం గురించి పిచ్చిలేదు. వాళ్ళాయనకు మాత్రం ఏకాస్త దుమ్ము, మురికి చూసినా పిచ్చెక్కిపోతుంది. ఆమె హాడలిపోతూ అన్నీ ఆయనక్కావల్సినట్టు ఉంచటానికి యాతనపడేది. మేమిద్దరం కల్సినప్పుడు ఈ విషయాల్నే మాట్లాడుకునేవాళ్ళం. నేనామెకు నా పద్ధతులన్నీ నేర్పి ఆవిడ బద్దకాన్ని కాస్త ఒంటబట్టించుకున్నాను.

అయన నన్ను ప్రేమగానే చూసేవారు. ప్రేమకు కాలమానం ఏమిటి-
పువ్వులు తేవటం, సినిమాలూ షికార్లకూ తీసుకెళ్ళటమయితే నాకు ప్రేమకేమీ
లోటులేదు. అయితే, నాకిష్టమైన కనకాంబరాలు పెట్టుకున్నా, హిందీ సినిమాకు
వెళ్ళామన్నా అయనకు చాలా చిరాకు వచ్చేది. అయనకు చిరాకు కలిగించనని నేను
పెళ్ళినాడు ఒట్టేసుకున్నాను గదా - అందువల్ల మేం చాలా ప్రేమగా ఉండే వాళ్ళం.
మా అత్తమామలు కూడా మంచివాళ్ళే. పెళ్ళినాటి కట్నం, లాంఛనాలు తప్ప మరేం
గొంతెమ్మ కోరికలు కోరలేదు. అది చాలలేదని నన్నెప్పుడూ సతాయింపనూ లేదు.
వాళ్ళు వేరే ఊళ్ళో ఉండటంవల్ల నాకు కోడంబ్రీకం లేదు. అంతా హాయిగానే
జరిగిపోతోంది.

ఆ రోజు - మా పెళ్ళయి ఏడాది నిండిన రోజు. గడచిన ఏడాదిలో నాకు
దొరికిన పందిరినీడ ఎంత చల్లనిదో, ఎంత వెచ్చనిదో పరామర్శించుకుంటూ
ఉండగా, అయన చొక్కాగుండీలు కుడుతున్న సూది కసుక్కున నా చూపుడు
వేలిలో దిగబడింది. “అబ్బా” అని అరవకముందే మా వాకిట్లో పెద్ద కలకలం విన
పడింది. నాకు భయంవేసి ఒక్క ఉడుటున బైటికి పరిగెత్తాను. ఆగిన ఆటో
చుట్టూ మనుషులు మూగారు. స్కూటర్ల మీద మనుషులు దిగుతున్నారు. ఆ
గుంపులోంచి దారి చేస్తూ మా అయనను నలుగురు మనుషులు ఆటోలోంచి
కిందకి దించారు. నీరసంగా అడుగులేస్తూ వస్తున్న అయన్ని చూడగానే ఏమైందో
తెలియకుండానే బావురుమని ఏడ్చాను.

“ఏం లేదమ్మా, ఏం లేదు. మనందరం అదృష్టవంతులం” అంటూ ఒక
పెద్దాయన మధుసూదన్ ని మంచం మీదకు చేర్చాడు. అప్పుడు చూశాను. అయన
కుడి చేతికి పెద్ద కట్టు. రక్తసిక్తమైన బ్యాండ్‌జి. నాకు కళ్ళు తిరిగాయి. నిస్సత్తువ
ఆవరించి నిలబడలేక కుప్పకూలిపోయాను. “ఏమైందీయనకు - నా దేవుడు నాకు
దక్కుతాడా?” వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తున్న నన్ను సమదాయిస్తూ వాళ్ళంతా జరిగిన
విషయం చెప్పారు. అయన రోజూ ఫ్యాక్టరీలో నడిపే మెషిన్ పేరు చెప్పారు.
ఆ మెషిన్ ను ఎంత నేర్పరితనంతో నడిపితే వస్తువులు ఉత్పత్తి చేస్తుందో చెప్పారు.
అయన ఆ పని ఏడేళ్ళుగా ఎంత నైపుణ్యంతో చేస్తున్నాడో చెప్పారు. అయినా,
ఇవాళ ఆ మెషిన్ మా అయన కుడిచేతి వేళ్ళనెలా కత్తిరించేసిందో చెప్పారు.
అదేమీ ప్రమాదంకాదని, చేయవలసిన చికిత్సచేశారనీ, ఇంకా చేయిస్తారనీ చెప్పారు.

మధుసూదన్ కి విశ్రాంతి, బలమైన ఆహారం కావాలనీ, దానికి ఖర్చుపెట్టమనీ కొంత డబ్బు నా చేతిలో పెట్టారు. వాళ్ళు మావారు పనిచేసే ఫ్యాక్టరీలోని యూనియన్ లో పని చేసేవాళ్ళట. దేవతలే నాకష్టంలో సన్నాదుకోటానికి ఈ రూపంలో వచ్చారా అనిపించింది వాళ్ళ మాటలు వింటుంటే. నేను కన్నీళ్ళు తుడుచుకుని దైర్యంగా మధుసూదన్ చూపుల్లో చూపులు కలిపి, అందరికీ కాఫీలు ఇచ్చేదాకా వాళ్ళు మా ఇంట్లోనే ఉన్నారు. వాళ్ళు వెళ్ళకుండా అలాగే ఆ రోజంతా ఉంటే బాగుండునని పించింది నాకు. నా కష్టంలో ఆదుకోటానికి నా అన్నదమ్ములు వచ్చి కూర్చున్నట్టే అనిపించింది. వాళ్ళ దైర్యవచనాలు లేకపోతే నేను ఏమైపోయేదానో. కష్టం కలిగిందన్న స్పృహ కలిగి కలగకముందే ఆ కష్టంలో మనం ఒంటరిగా లేమనీ, గట్టెక్కించే చేతులు మనచుట్టూ ఉన్నాయనీ తెలవటం ఎంత బాగుండుందో నాకారోజు అనుభవమయింది.

వాళ్ళను పంపించి వీధి తలుపు వేసి వస్తుంటే మళ్ళీ నా బాధంతా నా గుండెల్లోకి వచ్చి కూర్చున్నట్లయింది. కానీ, నేను ఏడవలేదు. మళ్ళీ ఏడ్చే అవకాశం మధుసూదన్ నాకివ్వలేదు. నేను లోపలికి వచ్చేసరికి తను ఏడుస్తున్నాడు. తన మొండిచెయ్యి చూసుకుని కుళ్ళి కుళ్ళి ఏడుస్తున్నాడు. నేను ఎక్కడలేని దైర్యమూ తెచ్చుకుని, నా కన్నీళ్ళు దిగమింగి ఆయన కన్నీళ్ళు తుడిచాను. తల్లి పసిపాపను అక్కున చేర్చుకున్నట్టు ఆయన్ని అక్కున చేర్చుకుని బుజ్జగించాను. ఎంతో దైర్యం నూరిపోశాను. వేళ్ళు లేకపోవటంవల్ల ఆయన జీవితంలో ఏ మార్పూ రాకుండాచేసే పూచీ నాదని చెప్పాను. ఆయన ఎంత బేల అయిపోయాడంటే, ఆ వేళ్ళు లేకపోతే ఆయనమీద నా ప్రేమ కూడా తగ్గిపోతుందనుకున్నాడు. “ఎంత పిచ్చిగా ఆలోచిస్తున్నారో తెలుసా?” అని మందలించాను. ఆయనెలా ఉన్నా నా మనిషనీ, నా ప్రేమకు ఇలాంటి పరీక్షలు ఒక లెక్క కాదనీ చెప్పాను. రక్తంతో, మందులతో తడిసిన ఆ చేతికట్టుకి ప్రేమగా, సున్నితంగా నా పెదవులానించి ముద్దు పెట్టుకున్నాను. కానీ, ఆయనకు మరో పెద్ద దిగులు పట్టుకుంది. వేళ్ళు లేకుండా ఆ ఉద్యోగం ఎలా? ఆ ఉద్యోగంలోంచి తీసేస్తే ఏం చెయ్యాలి? అసలే ఉద్యోగమైనా ఎవరైనా ఇస్తారా? నేనెంత దైర్యం చెప్పినా, ఆయన దిగులు తగ్గలేదు. నిద్ర మాత్రలిచ్చి ఆయన్ను నిద్రపుచ్చానుగానీ నేను మాత్రం తెల్లవార్లూ జాగారంచేశాను.

మర్నాడు కారు తెలిసి మా అత్తమామలు వచ్చారు. మళ్ళీ ఏడుపులు. ఇక ఈ ఏడుపులకంతం లేదా, ఆయన్ని తేరుకోనివ్వరా అనుకుంటుండగా మళ్ళీ యూనియన్ వాళ్ళొచ్చారు. వాళ్ళ రాకతో ఇల్లు కాస్త ధైర్యం తెచ్చుకుంది. ఉద్యోగం గురించి భయపడటానికేమీ లేదన్నారు వాళ్ళు. నిన్ను ఉద్యోగంలోంచి పంపేసేటట్లయితే మన యూనియన్ దేనికంట అన్నారు. కాంపెన్సేషన్ విషయం, ఉద్యోగం విషయం— అన్నీ తమకొదిలేసి ఆరోగ్యం చక్కబరచుకోమన్నారు. ఆయన కెంత ధైర్యం వచ్చిందో చెప్పలేను. నన్ను పిలిచి యూనియన్ నాయకుడిని పరిచయం చేసి ఆయన పాదాలకు నమస్కరించమన్నాడు. నేను కంగారుగానే అయినా మనస్ఫూర్తిగా నమస్కరించాను. అప్పుడాయన కాళ్ళు పెనక్కు లాక్కుని నేనంత పని చేసినందుకు నొచ్చుకుంటూ కొన్ని మాటలు చెప్పాడు. ఇవాళ మధుసూదన్ ఉద్యోగం నిలబడుతుందంటే కేవలం ఈ యూనియన్, ఈ యూనియన్ నాయకుడి మహత్యం కాదట. ఎప్పుడో సూటపాతిక సంవత్సరాల క్రితం మొదలైన కార్మికుల చైతన్య వికాసంమొక్క ఫలితమట. కార్మికుల ఐక్యత, పోరాటాలు, ఉద్యమాలు లేనప్పుడు ఇలాంటి సమస్యలొచ్చినవాళ్ళు చచ్చిపోవలసిందేతప్ప ఏ ఫ్యాక్టరీ ఉత్పత్తి కోసం ప్రమాదానికి లోనయ్యాడో ఆ ఫ్యాక్టరీ వాళ్ళు ఏమీ పట్టించుకునే వాళ్ళకాదట. కార్మికులు కలిసికట్టుగా ఉండి ఎన్నో చట్టాలు తెచ్చుకున్నారట. అందుకే మధుసూదన్ సమస్య తేలికగా పరిష్కారమవుతుందట. ఇంకా ఇంకా కార్మికుల క్షేమం కోసం, యాజమాన్యాలను అదుపులో ఉంచటం కోసమే ఈ యూనియన్లు అని ఫ్రేడ్ యూనియన్లు గురించి చాలాసేపు చెప్పాడు. ఆయన చాలా నిజాయితీగా చెబుతున్నాడనిపించి నేను చాలా శ్రద్ధగా విన్నాను. నాకు అర్థమైనంత వరకూ మా ఆయనగానీ, ఆయనలా సమస్యలో ఇరుక్కున్న మరింకొకరెవరైనా గానీ ఒంటరిగా ఉండనవసరం లేదనీ, వాళ్ళకు అండగా యూనియన్ ఉండనీ ఆయన చెబుతున్నాడనిపించింది. అది నాకూ, మా ఆయనకూ కొండంత ధైర్యాన్నిచ్చింది.

నెల రోజులలో ఆయన చెయ్యి నయమయింది. కట్లు విప్పించుకుని వచ్చిన మొదటి రోజు రాత్రి ఆ మొండిచేయి నా శరీరాన్ని తాకుతుంటే నా ఒళ్ళు జలదరించిన మాట నిజమేగానీ, అతి కొద్ది సమయంలో ఆ జలదరింపును పులకరింతగా చేసుకున్నాను. ఆ మొండిచేతిని ప్రేమావేశంతో ముద్దులాడాను. యూనియన్ వాళ్ళ పట్టుదలతో ఆయనకు సహాయంగా ఒక అసిస్టెంటుని వేశారు. కాంపెన్సేషన్ గా

మాత్రం పదివేలిచ్చారు. ఉవ్వోగంలో ఏమార్పూ లేదు కనుక అంతకంటే ఎక్కువ ఇచ్చేది లేదన్నారు. యూనియన్ వాళ్ళు ఇక దాని మీద వివాదం వద్దు, వాళ్ళిచ్చిన దానితో తృప్తిపడదాం అన్నారు. ఆయన అంగీకరించారు. నాలుగు నెలల్లో మళ్ళీ మా పాత జీవితం మాకు తిరిగొచ్చినట్లయింది. అప్పుడే నేను గర్భవతినినే అనుమానం వచ్చింది. ఆ అనుమానం ఇంకో నెలలో రూఢి అయింది. డాక్టరు దగ్గరకు వెళ్ళి చెబితే ఆమె పరీక్షచేసి, బరువుచూసి టానిక్కులు రాసిచ్చింది. ఆ తర్వాత రెండు నెలలూ ఆయన నన్ను ఎంతో అపురూపంగా చూసుకున్నారు. నాకు కావల్సినవన్నీ కొనిచ్చారు. పాలూ, పళ్ళూ తినమని పదే పదే చెప్పారు.

నాకు లెక్క ప్రకారం మూడు నెలలు నింశాయి. ఆ రోజు సాయంత్రం తలంటుపోసుకుని ఆట్టు చిక్కు తీసుకుంటున్నాను. హఠాత్తుగా పొత్తికడుపులో విపరీతమైన నొప్పి వచ్చింది. ఏం చెయ్యాలో తెలియలేదు. ఓర్పుకుందామని చూశాను కానీ, బాగా సెగతగుల్తున్నప్పటి అన్నం పొంగులాగా పైకి బుస్సున తన్నుకొస్తోంది. కడుసంతా కుతకుత ఉడికిపోతోంది. ఇక నావల్ల కాదనిపించింది. మా పక్కంటామెను కేకేశానని నాకు లీలగా గుర్తు. ఆమె రావటం, ఆమెతో నేను ఏం చెప్పానో, ఎలా చెప్పానో ఇవేవీ నాకు గుర్తులేవు. స్పృహతప్పి పడిపోయాను. మళ్ళీ నేను కళ్ళు తెరిచేసరికి ఆస్పత్రిలో ఉన్నాను. నా చుట్టూ మా వాళ్ళంతా ఉన్నారు. మా అమ్మా నాన్నలు వచ్చారంటే నాకేమై ఉంటుందా అని భయమేసి చూస్తే నా ఒక చేతికి సెలైను, రెండో చేతికి రక్తమూ ఎక్కిస్తున్నారు. పొట్ట పచ్చిపుండులా ఉంది. తర్వాత నాకు కాస్త ఓపిక వచ్చాక అమ్మ నాకు మెల్లగా చెప్పింది. నా బిడ్డ గర్భసంచిలో పెరగలేదట. గర్భసంచికి ముందుండే ట్యూబులో పెరిగిందట. అదేమిదో, అలా ఎలా జరిగిందో నాకప్పుడేమీ అర్థం కాలేదుగానీ, జరగరానిది జరిగిందని మాత్రం తెలిసింది. ఆ పెరిగే అండం పగిలి నా పొత్తికడుపు లోపలంతా రక్తపు ముసుగైపోయిందట. డాక్టర్లు ఆపరేషన్ చేసి, లోపలంతా శుభ్రంచేసి మళ్ళీ కుట్టటానికి ఆరుగంటలపైగా పట్టిందట. ఆ ఆపరేషన్ వల్ల నాకు మరి పిల్లలు పుట్టే అవకాశంలేదట. “ఎలాగైతేనేం ప్రాచాలతో బికిరైటపడ్డావు. మరి ముందు జీవితం ఏం కానుందో” అంది అమ్మ. నాకా మాటలు చాలా చిత్రంగా తోచాయి. అయినా, ఒకసారి నా స్థితి పరామర్శించుకునే ప్రయత్నం చేశాను. పెద్ద ప్రళయం తర్వాత కూలిపోయిన కొంపలా ఉన్నాననిపించింది నన్ను నేను చూసుకుంటే. సాయంత్రం మధుసూదన్ ని చూస్తూనే దుఃఖం పట్టలేకపోయాను, “ఈ—

వీడ్చి ఏం లాభం? మన తలరాత ఆలా ఉంది” అన్నాడాయన నిఘ్రారంగా. నా కొచ్చినట్లే ఈ ఆసదకు ఆయన తల్లడిల్లిపోతాడనుకున్నాను. నా తల నిఘ్రుతాడనుకున్నాను. నా కన్నీళ్ళు తుడుస్తాడనుకున్నాను. “నేనున్నాను నువ్వెందుకు వీడుస్తావ”ని నా చెయ్యి పట్టుకుంటాడనుకున్నాను. ఇవేమీ లేకపోగా అతని కళ్ళల్లో నా మీద నిఘ్రం గూడుకట్టుకోవటం ఎందుకో నాకర్థం కాలేదు.

“నువ్వు పిల్లల్ని కనవని మీ అత్తగారికి నీ మీద నిఘ్రంగా ఉంది.” అని మర్నాడు సాయంత్రం మా అమ్మ చెప్పేదాకా నాకు ఆయనలా ఎందుకున్నారో అర్థంకాలేదు, అర్థమయ్యక అంతులేని భయం వేసింది. “అమ్మా—ఎట్లాగే—నేనేం చెయ్యనే” అన్నాను బెదిరిపోతూ. “ఏం చేస్తావు? ఎంత పాడు బతుకై పోయింది. బిడ్డనెత్తుకునే అదృష్టం లేకపోయో. ఇకవాళ్ళేం అన్నా భరించటం తప్ప ఏం చేస్తాం” అని అమ్మ నిస్సహాయతతోకూడిన నిఘ్రత్వంతో ఏడవడం మొదలు పెట్టింది.

నాకు కన్నీళ్ళు కూడా రానంతగా భయం వేసింది. ఆ భయంలో నాకు అర్థమైందేమిటంటే నేను ఒంటరిదాన్ని. నాకొచ్చిన ఈ కష్టంలో నాతోపాటు సహానుభూతి చెందటానికి ఎవరూ సిద్ధంగా లేరు. నీళ్ళందరికీ ఇక పిల్లల్ని కనలేననే విషయం తప్ప, నాకు జరిగిన ఘటన ముఖ్యమనిపించటం లేదు. అఖరికి మా అమ్మతో సహా దిగులంతా పుట్టని, పుట్టలేని పిల్లల గురించే. ఇప్పటి నా బాధ, నేను కోలుకోవల్సిన స్థితి, నేనూ, నా శరీరం పొందుతున్న ఈ అనుభవం—వీటి గురించి ఎవరికీ శ్రద్ధలేదు, ఆసక్తిలేదు.

“ఎంత గండం గడిచిందమ్మా” అని హాస్పిటల్లో ఆయా అంటుంటే, “ఎవర్ని ఉద్ధరించడానికి? మోడల్లే వాడికి పడి ఏడవటానికి కాకపోతే ఎందుకు బతికినట్టు” అని గొణుక్కుంది మా అత్తయ్య.

పిల్లలు పుట్టకుండా ఉండడం నాకు కూడా బాధేననీ, నాకు కూడా లోచేననీ గుర్తుకురానంతగా నా వల్ల మనుషూదన్ కి వచ్చిన కష్టం పెరిగిపోయింది. అతనికి పిల్లలు లేకుండాపోతారు. అతని వంశం, అతని ఇంటి పేరు, అతని ఆస్తి ఇవన్నీ నిష్పలమవుతున్నాయి. దానంతటికీ కారణం నేను. అందరూ ఈ రకంగానే ఆలోచిస్తున్నారు. నాకు వైద్యం జరుగుతోంది. మందులిస్తున్నారు. కానీ, అన్నీ యాంత్రికంగా జరుగుతున్నాయి. నన్నొక పనికిరాని యంత్రంలా చూస్తున్నారు.

మా ఇంట్లో పనికిరాకుండా అందరికీ అడ్డం వస్తూ పడివున్న పాత కుట్టుమిషన్ ని విసుక్కుంటున్నట్టు విసుక్కుంటున్నారు.

నేను హాస్పిటల్ నుంచి ఇంటికి వచ్చాను. అమ్మానాన్నలు పనులున్నాయని వెళ్ళిపోయారు. వాళ్ళు నన్ను తమవెంట తీసుకువెళ్ళటానికి భయపడుతున్నట్టు కనిపించారు. ఎందుకో నాకర్థం కాలేదు. వాళ్ళు నన్ను తీసువెళ్ళనందుకు మా అత్తయ్య ఎన్నో నిఘ్నాలాడింది. ఈ గొడవంతటిలో మా ఆయన ప్రవర్తన నన్ను మరీ డాచించింది. నేనెందుకూ పనికిరానిదాన్నని ఆయన ఎలా అనుకుంటారు. పిల్లల కోసమేనా నన్ను పెళ్ళాడింది. స్నేహం, ప్రేమ, సాహచర్యం వీటికి అర్థమేలేదా? ఇన్నాళ్ళలాగానే నేను ఆయన చెప్పే కబుర్లు వింటూ, ఆయనకు కావల్సినవన్నీ అమర్చిపెడుతూ, ఆయనకు విశ్రాంతినీ, సురాన్నీ ఇస్తూ ఆయనతో సినిమాలకూ, సికార్లకూ వెళుతూ ఉండకూడదా? అలా ఉండటానికి ఏమిటి అభ్యంతరం? పిల్లలులేని ఆడవాళ్ళు ఉండగా? వాళ్ళందరినీ భర్తలు ప్రేమగా చూడరా? నాకు తెలిసే పిల్లలులేని ఆడవాళ్ళు ఎవరున్నారా అని గుర్తుతెచ్చుకున్నాను. వెంటనే రుక్మిణి త్త గుర్తొచ్చింది. ఆమెకు పిల్లలు లేరు. ఆమెకు నలభై ఏళ్ళు వచ్చేంత వరకూ పిల్లలకోసం ఎన్నో ప్రయత్నాలు చేశారు. మొక్కని దేవుడులేడు. చూడని డాక్టరులేడు. పరీక్షలు, ఆపరేషన్లు, మందులూ ఒక పక్క పూజలు, వక్రాలూ, నోములూ మరో పక్కా ఆమె జీవితమంతా ఆక్రమించేశాయి. ఆమె ఆలోచనలూ, పనులూ, ధ్యాన అంతా పిల్లల కోసమే. ఆమెను అందరూ జాలిగా చూసేవాళ్ళు. చివరకు పిల్లలు పుట్టరని తీమానించుకున్నాక మా మామయ్య తన తమ్ముడి కొడుకుని తెచ్చి పెంచుకున్నాడు. ఏమైనా పిల్లలులేని ఆడదానికి కష్టాలు తప్పవు. అయితే, పెళ్ళి పిల్లలకోసమేనా? ఆడది పుట్టి పెరిగేది పిల్లల్ని కనడం కోసమేనా? మగవాడికి పిల్లల్ని కనివ్వటమేనా ఆడదాని జన్మ సాఫల్యం? ఆడదంటే ఒక గర్భనంచి, రెండు ఓవరీలేనా? అవిలేని నేనెందుకూ పనికిరాని దాన్నేనా? ఆలోచించిన కొద్దీ నాకు తెలిసిన స్త్రీలలో ఎవరూ శాంతిగా లేరని అర్థమవుతోంది. కట్నం ఇచ్చి నేను పెళ్ళి చేసుకోగలిగాను గానీ, నా స్నేహితుల్లో కొందరు కట్నాలివ్వలేక పెళ్ళి కాకుండా ఉండిపోయారు. పెళ్ళికాకపోవటం వల్ల అందరూ చిన్నచూపు చూస్తుంటే భరించటానికి చాలా యుద్ధంచేస్తున్నారు. ఇచ్చిన కట్నం చాలలేదనే అర్థింటి ఆరళ్లు భరించలేక నిర్మల, సరోజ అత్యహత్య చేసుకున్నారు. కమలను భర్తే చంపేశాడు. ఇద్దరినీ ఆడపిల్లలనే కన్నందుకు మా పక్కంటావిడ ఎంత చిత్రహింసో అనుభ

విస్తోంది. ఇన్నాళ్ళూ వీటన్నిటికీ నేనెందుకింత గుడ్డిగా ఉన్నాను? దేశమంతా స్త్రీల అర్తనాదాలతో మారుమోగుతుంటే నేను అనురాగ దాంపత్యం గురించి, ప్రేమ నిండిన ఇల్లు గురించి ఎలా కలలు కన్నాను? నాలాంటి లక్షలాది అజ్ఞానులు అలాంటి కలలు కంటూ, ఎక్కడా దొరకని ఆ ప్రేమకోసం వాళ్ళ రక్తాన్ని ఎలా ధారపోస్తున్నారు. ఎందుకిదంతా ఇలా జరుగుతోంది? ఈ ప్రశ్నలు నన్ను వేధిస్తున్నాయి.

ఇలా రోజులు గడుస్తున్నాయి. ఒకరోజు మా అత్తయ్య నా మీద హఠాత్తుగా దాడి మొదలుపెట్టింది. నా మూలంగా ఆమె కొడుక్కి శాంతిలేకుండా పోతోందట. చిక్కి శల్యమవుతున్నాడట. దిగులుతో కుంగిపోతున్నాడట. ఇది పెద్ద అబద్ధం. ఆయన నాతో ముఖావంగా ఉంటున్నాడు తప్పితే మిగిలిన విషయాల్లో శుభ్రంగా ఉంటున్నాడు. అహీనులో పనితగ్గింది. ఆరోగ్యం బాగుంది. కాస్త లావ య్యాడు. చిక్కి శల్యమవుతున్నది నేను. అలాంటిది మా అత్త ఈ దాడి నామీద ఎందుకు ప్రారంభించిందో తెలియలేదు. క్రమంగా ఇరుగు పొరుగు అడవాళ్ళు కూడా వచ్చి మా అత్తతో కలిసి మా ఆయన దిగులు గురించి, చిక్కిపోవడం గురించి మనసపడడం ప్రారంభించారు. నేను ఒంటరిగా ఉన్నాను. ఒక్కదాన్నే కుమిలిపోతున్నాను. ఒకరోజు మా అత్త పరోక్షంగా కాక స్పష్టంగా తన అభిప్రాయం చెప్పింది. మా ఆయనకు వేరే పెళ్ళిచేస్తుందట. నేను భయంతో కంపించి పోయాను. సరిగా చూసినా, చూడకపోయినా నా ఇంట్లో నేనెలాగో పడి ఉంటున్నాను. నన్ను నా ఇంట్లోంచి పంపి, ఆయనకు పిల్లల్ని కంటానికి మరో అడదాన్ని తెస్తారట. నా భర్తనడిగితే “అమ్మ మనవలు కావాలంటోంది ఏం చెయ్యను” అన్నాడు. కానీ, వాళ్ళమ్మను తెచ్చగొట్టింది ఈయనే అని అర్థమయింది ఆయన ధోరణి చూస్తే. “ఏం చేస్తారయితే?” అనడిగితే నాకు వివాకులిచ్చి వేరే పెళ్ళి చేసుకుంటానన్నాడు. మొదట మామూలుగా మొదలైన ఈ మాటలు చివరికి బెదిరింపుల లోకి దిగాయి. నా అంతట నేను మర్యాదగా వివాకులిచ్చినా సరే లేకపోతే ఏ పద్దతుల్లో వివాకులు తీసుకోవాలో తెలుసంటూ కొన్ని పద్దతులు చెప్పాడు. అవి వింటే నాకు ఒణుకు పుట్టుకొచ్చింది

మా అమ్మానాన్నలను పిలిపించారు. నన్ను తీసుకుపోమ్మన్నారు. వాళ్ళు నిన్సహాయంగా తలవంచటం తప్ప మరేం చెయ్యలేకపోయారు. నేనీ ఇంట్లోంచి వెళ్ళిపోవాట. ఇది నా ఇల్లు కావటం. అతనికి ఎవరు పిల్లల్ని కంటే ఆమె ఇల్లట.

పెళ్ళినాడు చెప్పిన పవిత్రమైన మాటలకు అర్థం అతని వంశాన్ని పెంచినప్పుడేనట. అంటే అతనికి పిల్లల్ని కని పెంచే ఉద్యోగమిది. యానై వేల రూపాయలు లంచంగా ఇచ్చి కొనుక్కున్న ఉద్యోగమిది. ఆ ఉద్యోగానికి పనికిరాకుండా పోయాను గాబట్టి నన్ను తీసేసి వేరే వాళ్ళను పెట్టుకుంటాడు. ఇది అసలర్థం పెళ్ళికి. దాన్ని దాచి, మభ్యపెట్టి ప్రేమ, అనురాగం, దాంపత్యం—ఎందుకీ మోసం? ఎందుకంటే ఉద్యోగమంటే హక్కులడుగుతారు. ప్రతిఫలం అడుగుతారు. బోనస్సు లడుగుతారు. ఇది దాంపత్యమంటే, ఇది పాతివ్రత్యమంటే, ఇది మాతృత్వమంటే ఒళ్ళు విరుచుకుని సేవలు చేస్తారు. ఏమీ అడక్కుండా ఇచ్చినదాంతో తృప్తిపడతారు. మంచివాడై కాస్త ప్రేమ చూపించాడా, నెత్తిన పెట్టుకుని ఊరేగుతారు. అదీ ఇదీ కావాలని పోరితే గయ్యాళి అనే పేరెక్కడ వస్తుందోనన్న భయంతో ఉంటారు. ఇన్ని లాభాలుండగా దీన్ని పెళ్ళి అనక ఉద్యోగమనో, వ్యాపారమనో ఎందుకంటారు?

ఇది అర్థమైనకొద్దీ నా కోపం పెరుగుతోంది. ఇది అన్యాయం అని ఎటు గెత్తి అరవాలని ఉంది. అన్నిటికంటే ఆశ్చర్యం నా ఒంటరితనాన్ని గురించి, నాకొక కష్టమొస్తే పంచుకుని నాకు అండగా ఉండటానికి ఎవరూ లేరేం? నాకోటి అడవాళ్ళకు కూడా నా దాధ అర్థంకావటంలేదెందుకు? ఆ రోజు మదుసూదన్ ఫ్యాక్టరీలో పనిచేస్తూ వేళ్ళు నరుక్కుని వస్తే ఎంతమంది యూనియన్ వాళ్ళొచ్చారు? ఎంతదై ర్యం చెప్పారు. యజమానుల దగ్గర వైద్యానికయ్యే డబ్బు తెచ్చిచ్చారు. మేమంతా నీ కండగా ఉన్నామన్నారు. మాకు కష్టం వస్తే నువ్వు రావా అన్నారు. మనమంతా ఒకటన్నారు. తిరిగి అదే ఉద్యోగం నిలిచేలా యజమాన్యంతో పోట్లాడారు. కాంపెన్సేషన్ వచ్చేవరకూ కాళ్ళరిగేలా తిరిగారు. నాకు సైతం దైర్యం చెప్పారు. అదంతా ఎంత బాగుంది! ఆయన దిగులు, వేదన ఒక్క రోజులో ఎలా మాయమయ్యాయి. ఉత్పత్తి కార్యక్రమంలో ఉన్నప్పుడు పనికిరాకుండా పోయినందు వల్ల ఆ చేయి ఎన్ని రాయితీలు పొందింది. ఎంత సహకారం ఆ చేతిచుట్టూ వెల్లి విరిసింది. దానివెనక ఎంతచరిత్ర ఉంది. ఎన్ని పోరాటాలూ, ఉద్యమాలూ ఉన్నాయి.

మరి నేను బిడ్డను కనబోతూ, ఆ పనిలో అనుకోకుండా, యాక్సిడెంటల్ గా ఒక ప్రమాదానికి గురైతే నాకీ ఒంటరితనమేమిటి? బహుశా నాకు జరిగిన ప్రమాదానికి కూడా ఆయనే కారణంకావచ్చు. ఆ కణం కలవకపోతే నా అండం ప్రతి నెలా

విడుదలైనట్లే విడుదలై నిష్పలంగా రాలిపోయేదేమో. అతని కణమొకటి కలవటం వల్ల నా శరీరం శిథిలమయింది. ఒకముఖ్యభాగం నా శరీరంనుంచి కత్తిరించబడింది. నా నెత్తిన గొఢ్రాలనే పెద్దనిండ పడింది. ఇదంతా విడ్డను కనేక్రమంలోనే జరిగింది. భవిష్యత్తులో ఫ్యాక్టరీ యంత్రాలు నడిపో, బ్యాంకుల్లో లెక్కలు రాపో, ప్రాజెక్టులు కట్టో, వైద్యం చేపో సమాజానికి ఉపయోగపడే ఒక విడ్డను కనే క్రమంలోనే జరిగింది. సంతానాన్ని ఉత్పత్తిచేసే పనిలోనే జరిగింది. అయినా నాకే రాయితీలూ లేవు. నాకెవరి సహకారమూ లేదు. నా ఉద్యోగంలోంచి నన్ను తీసేశారు. నన్ను ఓదార్చేవారూ, నాకు దైర్యంచెప్పేవారూ లేరు. నేను ఒంటరిగా ఉన్నాను. ఎందుకు? ఎందుకు? ఎందుకు? నాఒంటరితనం వెనక ఉన్న కుట్ర ఎలా మొదలయింది? ఆడ వాళ్ళందరూ ఒకటిగా ఎందుకు లేరు? తల్లులుగా, భార్యలుగా, కూతుళ్ళుగా, అత్తలుగా, కోడళ్ళుగా, ఆడబిడ్డలుగా ఎందుకు విడిపోయారు? ఎవరు విడగొట్టారు? దాంపత్యం పేరిట, మాతృత్యం పేరిట ఎందుకింత మోసం చేస్తున్నారు? ఈ మోసం ఎవరికేలాభాలను ఆర్జించిపెడుతుంది? ఇది తెలుసుకోవాలి. ఒక పిడికిలిలా విగుసుకోకుండా ఆడవాళ్ళు మొండిచేతుల్లా ఒకరొకరే ఎందుకైపోయారో తెలుసుకోవాలి. నాలాగే ఆక్రోశించేవారూ, ఆత్మహత్యలకు తరమబడుతున్నవారూ ఎందరో— వారందరితో కలవాలి. అదే నా జీవిత గమ్యమని ఇవాళ నాకు నిశ్చయంగా తెలిసిపోయింది. నా జీవిత సాఫల్యం నా మాంగల్యంలో లేదు. నా పతి సేవల్లో లేదు. నేను కనలేని సంతానంలో లేదు. నా తోటి స్త్రీలందరితో చేయికలపటంలోనే ఉంది.

— ఇండియా టుడే, డిసెంబర్ — జనవరి 1992

